

Fimmtudaginn 25. september 1997.

Nr. 136/1997.

Ákærvaldið

(Sigríður Jósefsdóttir saksóknari)

gegn

Dagnýju Gísladóttur

(Jón Magnússon hrl.)

Virðisaukaskattur. Staðgreiðsla opinberra gjalda. Skilorð. Birting laga. Hegningarauki. Mannréttindasáttmáli Evrópu.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Ríkissaksóknari skaut málinu til Hæstaréttar samkvæmt yfirlýsingu ákærðu um áfrýjun og jafnframt af hálfu ákærvalds með stefnu 21. mars 1997. Krefst ákærvaldið þyngingar á refsingu ákærðu.

Ákærða krefst sýknu af kröfum ákærvaldsins, en til vara, að refsing verði milduð og að hún verði að öllu leyti skilorðsbundin. Ákærða krefst þess einnig, að sakarkostnaður verði felldur á ríkissjóð, en að því frágengnu, að hún verði ekki endurkrafín um sakarkostnað.

Meðákærða í héraði, sem var framkvæmdastjóri Jarlsins hf., er síðar varð Faxafen hf., unír héraðsdómi, og kemur hennar þáttur í málinu ekki til endurskoðunar.

I.

Svo sem greinir í héraðsdómi, var ákærða stjórnarformaður Jarlsins hf. frá stofnun hlutafélagsins í nóvember 1993, en nafni þess var breytt 1. mars 1995 í Faxafen hf. Samkvæmt tilkynningu félagsins til Hlutafélagaskrár var tilgangur þess meðal annars að reka veitingastofu. Þú félagsins var tekið til gjaldþrotaskipta 5. desember 1995. Verður ráðið, að rekstur þess hafi legið niðri frá miðju því ári.

Fyrir Hæstarétti vísar ákærða til þess, að óumdeilt sé, að meðákærða hafi starfað sem framkvæmdastjóri félagsins til ársloka 1994. Jafnframt heldur ákærða fram, að meðákærða í héraði hafi einnig verið framkvæmdastjóri eftir það. Þótt hún hafi ætlað að hætta störfum um áramótin, hafi hún ekki gert það og því formlega verið

framkvæmdastjóri allt það tímabil, sem ákæra í málinu tekur til. Um það er vísað til þess, að Hlutfélagaskrá hafi ekki verið tilkynnt um starfslok meðákærðu, og auk þess hafi hún undirritað tiltekin skjöl fyrir hönd félagsins síðari hluta árs 1995. Telur ákærða það vera hlutverk framkvæmdastjóra félaga og á hans ábyrgð að standa skil á virðisaukaskatti og staðgreiðslu opinberra gjalda, en auk þess hafi það ekki verið í verkahring ákærðu í starfi hennar hjá félaginu að annast greiðslu þessara gjalda. Telur ákærða, að sér verði ekki gerð refsing fyrir það eitt að hafa verið formaður stjórnarinnar á þessum tíma; auk þess geti formaður ekki borið ábyrgð umfram aðra stjórnarmenn.

Fyrri hluta þess tímabils, er ákæra nær til, voru í gildi lög nr. 32/1978 um hlutfélög. Höfðu þau að geyma ákvæði í IX. kafla um félagsstjórn og framkvæmdastjóra, sbr. einkum 52. gr. Sambærileg ákvæði er nú að finna í 68. gr. laga nr. 2/1995 um hlutfélög.

Í héraðsdómi er rakið, hvert var starfssvið ákærðu hjá Jarlinum sf., síðar Jarlinum hf. og loks Faxafeni hf., en við rekstur þessara félaga starfaði ákærða allt frá árinu 1988. Auk þess, sem þar greinir, fór ákærða með prókúruumboð fyrir hlutfélagið ásamt meðákærðu og sinnti ásamt öðrum bankaviðskiptum þess. Meðal viðfangsefna ákærðu hjá hlutfélaginu var gerð virðisaukaskattsskýrslna og skilagreina um staðgreiðslu opinberra gjalda starfsmanna þess. Sem stjórnarmanni í félaginu bar henni að afla sér vitneskju um rekstur þess, þar á meðal um, hvort félagið stæði í skilum með greiðslu virðisaukaskatts og staðgreiðslu opinberra gjalda starfsmanna, svo og að annast um, að starfsemi félagsins væri jafnan í réttu og góðu horfi, sbr. 52. gr. laga nr. 32/1978 og 68. gr. laga nr. 2/1995. Getur ákærða því ekki reist kröfu um sýknu á því, að ekki hafi verið í hennar verkahring að annast greiðslur fyrir félagið, en að auki verður ráðið af gögnum málsins, að hún hafi verið í aðstöðu til að fylgjast gjörla með fjárhag þess og vitað um þau vanskil á gjöldum, sem ákæra lýtur að. Verður því staðfest niðurstaða héraðsdóms um, að ákærða hafi unnið til refsingar samkvæmt þeim ákvæðum laga um staðgreiðslu opinberra gjalda og virðisaukaskatt, sem vísað er til í ákæru, en sem fyrirsvarsaður lögaðila bar hún ábyrgð samkvæmt áður tilvitnuðum greinum laga um hlutfélög vegna brota, sem ákært er fyrir og framin voru í starfsemi lögaðilans. Svo sem atvik

eru vaxin, verður ekki fallist á, að ábyrgð verði lögð á framkvæmdastjórann einan vegna þeirra brota, sem framin voru fram til áramóta 1994 og 1995. Þykir sannað, að þá hafi meðákærða hætt sem framkvæmdastjóri félagsins, og eftir það bar félagsstjórn ein ábyrgð á daglegri stjórn þess. Reynir þá ekki á ábyrgð annarra stjórnarmanna en ákærðu, eins og ákæru er háttað.

Auk þeirra laga, sem að framan getur, telur ákæruvaldið brot ákærðu varða við 262. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, svo sem greininni var breytt með lögum nr. 39/1995. Um það verður litið til þess, að síðastgreindu lögin voru birt í Stjórnartíðindum 9. mars 1995, og er tekið fram í 2. gr., að lögin skuli öðlast gildi 1. janúar 1995. Verður þeim ekki beitt eftir hljóðan sinni til þyngingar refsingu með afturvirkum hætti. Með því að fyrirmælum laganna um gildistöku verður ekki fylgt, verður lögunum beitt í máli þessu, svo sem þau kveði ekki sjálf á um gildistöku þeirra. Fer þá um gildistöku laganna eftir ákvæði 7. gr. laga nr. 64/1943 um birtingu laga og stjórnvaldaerinda, er hefur að geyma almennan gildistöku-frest eftir birtingu laga. Öðluðust lögin því gildi 1. júlí 1995. Einungis hluti þeirra brota, sem getur í I. kafla ákæru, var framinn eftir þann tíma. Verður litið til þess við ákvörðun refsingar, sbr. 2. gr. almennra hegningarlaga.

II.

Á þeim tíma, er brot ákærðu voru framin, var lögum nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda og lögum nr. 50/1988 um virðisaukaskatt breytt með 2. og 3. gr. laga nr. 42/1995 um breyting á refsíákvæðum nokkurra skattalaga. Voru lögin birt 9. mars 1995 og öðluðust þegar gildi, sbr. 4. gr. laganna. Í athugasemdum, er fylgdu frumvarpi til þessara laga, var lýst því markmiði löggjafans að herða refsingar við skattalagabrotum. Liður í því var að lögfesta lágmarksfésekt, sem aldrei skyldi vera lægri en tvöföld og allt að tíuföld sú fjárhæð, sem vanrækt var að greiða. Til stuðnings varakröfu sinni í málinu um mildun refsingar vísar ákærða einkum til þess, að félagið hafi í júlí 1995 sótt um og fengið samþykktu endurgreiðslu á virðisaukaskatti samkvæmt 1. mgr. 42. gr. laga nr. 50/1988, að fjárhæð rúmlega 1.800.000 krónur. Eigi sú fjárhæð að koma til frádráttar virðisaukaskattsskuld, sem síðast hafi orðið til árið 1995, en slík

ráðstöfun á endurgreiðslum sé ákærðu til hagsbóta í málinu. Nægi fjárhæðin til að lækka verulega þá skattskuld, sem myndast hafi eftir gildistöku laga nr. 42/1995. Ákærða heldur þannig fram, að lægri fjárhæð falli undir gildissvið hinna yngri laga en lagt er til grundvallar í héraðsdómi.

Af málflutningi ákæruvaldsins fyrir Hæstarétti verður ráðið, að skattyfirvöld hafi fallist á beiðni Faxafens hf. um endurgreiðslu virðisaukaskatts með þeirri fjárhæð, sem ákærða heldur fram. Hefur ákæruvaldið lagt fyrir Hæstarétt ný gögn, sem það telur sýna, að endurgreiddum virðisaukaskatti hafi verið ráðstafað upp í elstu skattskuld félagsins fyrir mánuðina mars til ágúst 1994. Telur ákæruvaldið þetta styðjast við 2. mgr. 7. gr. reglugerðar nr. 554/1993 og almenna framkvæmd um, að endurgreiðslu sé skuldajafnað á móti elstu skattskuld, enda hafi ekki verið ákært í málinu vegna eldri vanskila en frá september 1994. Skortir á, að bent hafi verið á skýrar heimildir í þeim efnum. Fallist verður á þá málsvörn ákærðu, að miða beri við það í refsímáli þessu, að endurgreiðslunni hafi verið ráðstafað til lækkunar á þeim hluta skuldarinnar, sem ákærðu hefði verið hagfelldast. Verður tekið tillit til þess við ákvörðun refsingar.

Til stuðnings varakröfu sinni hefur ákærða einnig borið því við, að í lögum nr. 50/1988 sé að finna heimild til að gera upp virðisaukaskatt mánaðarlega. Sé því rétt að fella vanskil á virðisaukaskatti allt fram í mars 1995 undir ákvæði eldri refsíákvæða í stað þess að miða við gjalddaga skattsins samkvæmt 1. mgr. 24. gr. laganna, svo sem gert sé í héraðsdómi, og þar með öll vanskil ársins 1995 undir yngri lögin. Þessi varnarástæða ákærðu er haldlaus, en brot hennar verða miðuð við það tímamark, er henni bar að skila skattinum eftir hvert uppgjörstímabil, sbr. 1. mgr. 24. gr. laganna.

III.

Samkvæmt öllu framanröktu verður ákærða sakfelld fyrir þau brot, sem henni eru gefin að sök í ákæru. Við ákvörðun refsingar er gætt ákvæða 78. gr. almennra hegningarlaga. Þykir refsing ákærðu hæfilega ákveðin fangelsi í fjóra mánuði, en fresta skal fullnustu refsingar og hún niður falla að liðnum tveimur árum, haldi ákærða almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga. Þá greiði ákærða sekt í ríkissjóð, sem telst hæfilega ákveðin 7.000.000 króna, og komi

tólf mánaða fangelsi í stað sektarinnar, verði hún ekki greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dóms þessa. Ákvæði héraðsdóms um sakarkostnað er staðfest, en ákærða greiði allan áfrýjunarkostnað málsins, svo sem greinir í dómsorði.

Engin efni eru til að fallast á þá kröfu ákærðu, að hún verði ekki endurkrafín um sakarkostnað, en um hana vísar ákærða til laga nr. 62/1994 um mannréttindasáttmála Evrópu og c-liðar 3. mgr. 6. gr. sáttmálans. Er þá haft í huga, að skipaður verjandi hennar á rétt á greiðslu málsvarnarlauna sinna úr ríkissjóði, og leiða fjárhagsástæður ákærðu því ekki til þess, að hún fái ekki haldið uppi vörn í málinu. Hvernig síðar ræðst um endurkröfu ríkisins, breytir engu í því efni.

D ó m s o r ð:

Ákærða, Dagný Gísladóttir, sæti fangelsi í 4 mánuði, en fresta skal fullnustu refsingar í 2 ár frá uppsögu dóms þessa, og falli hún niður að þeim tíma liðnum, haldi ákærða almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Ákærða greiði 7.000.000 króna sekt í ríkissjóð innan fjögurra vikna frá birtingu dóms þessa, en sæti ella fangelsi 12 mánuði.

Ákvæði héraðsdóms um sakarkostnað skal vera óraskað.

Ákærða greiði allan áfrýjunarkostnað málsins, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 80.000 krónur, og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns fyrir Hæstarétti, Jóns Magnússonar hæstaréttarlögmanns, 80.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 13. mars 1997.

Ár 1997, fimmtudaginn 13. mars, er á dómþingi Héraðsdóms Reykjavíkur, sem háð er í Dómhúsinu við Lækjartorg af Sverri Einarssyni héraðsdómara, kveðinn upp dómur í sakamálinu nr. 952/1996: Ákærvaldið gegn Dagnýju Gísladóttur og X, sem tekið var til dóms 28. f. m.

Málið er höfðað fyrir dómnum með ákæruskjali ríkissaksóknara, dagsettu 3. desember sl., á hendur ákærðu, Dagnýju Gísladóttur, áður að

Dofra við Vesturlandsveg, nú að Rauðhömrum 12, kennitala 310843-4669, og X, báðum í Reykjavík.

Í ákæru segir, að málið sé höfðað á hendur ákærðu „fyrir brot á lögum um virðisaukaskatt og lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda í rekstri Faxafens hf., kt. 641193-2409, sem tekið var til gjaldþrotaskipta 8. nóvember 1995, á tímabilinu frá júní 1994 fram í júní 1995, ákærðu Dagnýju sem stjórnarformanni félagsins allt ofangreint tímabil og ákærðu X sem framkvæmdastjóra félagsins árið 1994.

I. Brot á lögum um virðisaukaskatt.

Ákærðu er gefið að sök að hafa vanrækt að standa ríkissjóði skil á virðisaukaskatti, sem félagið innheimti í rekstri sínum á árunum frá september 1994 fram í júní 1995, samtals að fjárhæð 8.050.195 kr., og sundurliðast þannig:

Árið 1994:			
september-október	kr.	1.947.056	
nóvember-desember	–	1.690.998	3.638.054
Árið 1995:			
janúar-febrúar	kr.	1.369.580	
mars-apríl	–	1.651.090	
maí-júní	–	1.391.471	kr. 4.412.141
		Samtals	kr. 8.050.195

Telst þetta varða við 1. mgr., sbr. 6. mgr. 40. gr. laga um virðisaukaskatt nr. 50/1988, sjá nú 3. gr. laga nr. 42/1995 og 262. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 1. gr. laga nr. 39/1995.

II. Brot á lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda.

Við útborgun launa tímabilið júní 1994 til og með júní 1995 eigi staðið ríkissjóði skil á 2.223.101 kr., sem haldið hafði verið eftir af launum starfsmanna félagsins samkvæmt ákvæðum laga um staðgreiðslu opinberra gjalda nr. 45/1987, sbr. lög nr. 90/1987, sem sundurliðast þannig:

Árið 1994:			
júní	kr.	224.781	
júlí	–	268.415	
ágúst	–	286.956	
september	–	234.859	
október	–	227.163	
nóvember	–	154.267	
desember	–	113.645	kr. 1.510.086

Árið 1995:

janúar	kr.	75.745	
febrúar	–	132.942	
mars	–	139.514	
apríl	–	151.984	
maí	–	190.261	
júní	–	22.569	kr. 713.015
		Samtals	kr. 2.223.101

Telst þetta varða við 1., sbr. 7. mgr. 30. gr. laga nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda, sjá nú 2. gr. laga nr. 42/1995 og 262. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 1. gr. laga nr. 39/1995 um breytingu á þeim lögum.

Þess er krafist, að ákærðu verði dæmdar til refsingar“.

Með úrskurði dómsins, upp kveðnum 5. desember 1995, var bú Faxafens hf. tekið til gjaldþrotaskipta að kröfu Gjaldheimtunnar í Reykjavík, en í beiðni hennar kom fram, að hún ætti kröfu á hendur fyrirtækinu vegna vangreiddra opinberra gjalda, og var höfuðstóll kröfunnar ásamt vöxtum og kostnaði tilgreindur 6.084.027 krónur.

Ólafur Sigurgeirsson hdl. var skipaður skiptastjóri í þrotabúinu, og með bréfi hans, dagsettu 10. apríl sl., til ríkissaksóknara kemur fram, að skiptum hafi lokið 3. apríl sl. og búið verið eignalaust. Þá kemur fram í bréfinu, að ekki hafi verið staðin skil á virðisaukaskatti, að fjárhæð 13.680.215 krónur, og hefði þeirri kröfu verið lýst í búið.

Samkvæmt skráningu hjá Hlutfélagaskrá var dagsetning samþykktu félagsins 20. nóvember 1993, og samkvæmt fundi þann dag voru í stjórn ákærða Dagný Gísladóttir formaður, meðstjórnandi sonur hennar, Tómas Ragnarsson, og til vara ákærða X. Framkvæmdastjóri er tilgreind ákærða X og ákærðu báðar með prókúruumboð. Tilgangur félagsins er sagður rekstur veitingastofu, kaup og sala lausafjár og fasteigna, rekstur fasteigna og lausafjár, lánastarfsemi og annar skyldur rekstur. Hlutfé er tilgreint 1.000.000 króna. Bréf skiptastjóra var sent Rannsóknarlögreglu ríkisins með bréfi, dagsettu 3. maí sl., og þess óskað, að hún rannsakaði ætlað brot á lögum um virðisaukaskatt í rekstri félagsins.

Rannsóknarlögregla ríkisins rannsakaði málið, og komu í ljós við rannsóknina þau vanskil, sem gerð er grein fyrir í ákæru og ákærðu vefengdu ekki, að hefðu orðið. Þá kom fram, að ákærðu hefðu séð um að útbúa virðisaukaskattsskýrslur og skýrslur um afdregna staðgreiðslu opinberra gjalda starfsmanna. Fram kom, að vegna erfiðs rekstrar og þess, að ekki tókst að selja fasteign félagsins, Faxafen 9, hefði ekki verið hægt að standa

skil á greiðslunum, og hefðu allir peningar farið í að halda rekstrinum gangandi.

Verður nú rakinn framburður ákærðu og vitna við meðferð málsins.

Ákærða Dagný segist saklaus af því, sem henni er gefið að sök, og beri hún ekki ábyrgð á þeim vanskilum, sem ákæra málsins fjallar um, og hafi ekki verið í hennar verkahring að annast skil á greiðslunum. Ákærða kveðst hafa verið stjórnarformaður Faxafens hf. frá því í júní 1994 og fram í júní 1995. Minnir ákærðu, að hún hafi orðið stjórnarformaður, þegar félagið var gert að hlutafélagi í nóvember 1993. Ákærða segir Jón Carlsson, bókhaldsráðgjafi félagsins, hafa lagt til, að hún yrði stjórnarformaður, en einhvern hafi vantað í það starf. Vissi ákærða ekki, í hverju starfið væri fólgið, þegar hún tók það að sér, og spurði Jón um það. Sagði hann ákærðu, að starfið væri ekkert, það væri bara formsatriði, að hún væri stjórnarformaður. Ákærða man ekki eftir, að haldnir væru neinir stjórnarfundir, eftir að hún var tilnefnd stjórnarformaður. Segir ákærða, að ákærða X hafi verið framkvæmdastjóri og séð um allt utanaðkomandi varðandi rekstur fyrirtækisins. Ákærða kveðst hafa gert upp kassana daglega, borgað hráefnisreikninga, tekið saman reikninga og raðað upp bókhaldsgögnum, og einnig hafi hún fyllt út virðisaukaskattskýrslur. Þá sá ákærða um ýmis störf, sem til féllu, m. a. að svara í síma. Ákærða segir, að störf sín hjá fyrirtækinu hafi að mestu verið fullt starf, en hún hafi hins vegar ekkert komið nærri greiðslum launa og skattgreiðslna, þ. á m. virðisaukaskatts. Ákærða segir ákærðu X hafa fram að starfslokum sínum hjá fyrirtækinu í árslok 1994 séð um greiðslur á virðisaukaskatti og staðgreiðslu opinberra gjalda starfsmanna. Við brottför ákærðu X hafi engin breyting orðið á störfum sínum hjá fyrirtækinu, og getur hún eiginlega ekki upplýst, hver átti að sjá um opinberar greiðslur. Ákærða segir, að ábyrgðaraðili að rekstri fyrirtækisins fram til ársloka 1994 hafi verið þær ákærðu báðar og enginn annar og enginn nýr aðili orðið ábyrgur fyrir rekstri fyrirtækisins, þegar ákærða hvarf frá því, og hafi ákærða ekki tekið við hennar hlutverki, þegar hún hvarf á brott. Ákærða getur eiginlega ekki svarað því, hver hafi átt að taka við störfum og ábyrgð ákærðu X, þegar hún fór á brott, en ákærða sá um að leggja greiðslur til fyrirtækisins inn á bankareikning þess. Ákærða hóf störf hjá Jarlinum sf. árið 1988, en fyrirtækið Faxafen hét áður Jarlinn, og var aðeins um nafnbreytingu að ræða og sama starfssvið ákærðu hjá fyrirtækinu frá upphafi árið 1988 og fram til þess, að Faxafen hætti rekstri. Engin breyting varð á starfssviði ákærðu, þótt hún hlyti titilinn stjórnarformaður. Vitnið segir, að kortanótur vegna viðskipta hafi verið lagðar inn í Búnaðarbankann, en lausafé nýtt til að greiða hráefni og laun greidd með yfirdrætti

í bankanum. Ákærða hafði aldrei nein afskipti af skattauppgjöri fyrirtækisins og fylgdist aldrei með því. Ákærða kveðst aldrei hafa kunnað bókhald, en haldið gögnum til haga til bókhaldsgerðar síðar. Við nafnbreytingu fyrirtækisins var sama kennitala áfram og allir sömu aðilar tilgreindir í stjórn og áður.

Ákærða X segist sek að því leyti, að hún beri ábyrgð á þeim vanskilum, sem ákært er fyrir varðandi árið 1994, og gerir hún ekki ágreining um þær fjárhæðir, sem þar koma fram. Kveðst hún ekki bera ábyrgð á þeim greiðslum, sem átti að inna af höndum, eftir að hún hafði látið af störfum, en störfum ákærðu lauk hjá fyrirtækinu í árslok 1994, og hafði hún engin afskipti af rekstri þess eftir það. Ákærða hóf störf hjá Jarlinum sf. árið 1988 og hélt áfram, eftir að nafninu var breytt í Faxafen hf. Var verksvið ákærðu hið sama alla tíð, en hún var framkvæmdastjóri og sá um allan almennan daglegan rekstur, mannaforráð og fleira, sem til féll. Þá var það í verkahring ákærðu að sjá um, að starfsmenn á skrifstofu fyrirtækisins gerðu virðisaukaskattskýrslur og skilagreinar vegna opinberra gjalda starfsmanna fyrirtækisins, og bar ákærða ábyrgð á þeim greiðslum, sem skila bar hverju sinni á grundvelli framangreindra skýrslna. Ákærða segir, að Bún-aðarbanki Íslands hafi verið eini viðskiptabanki fyrirtækisins, og vegna greiðsluferðleika fyrirtækisins hætti það að hafa óskoruð yfirráð yfir tékkareikningi sínum, að ákærðu minnir, snemma árs 1994, ef ekki enn fyrr. Greiðslukortanótur gengu beint í bankann til að lækka yfirdrátt, en peningar voru notaðir til að greiða vörur og aðra nauðsynlega hluti til að halda fyrirtækinu gangandi. Þessir peningar dugðu þó ekki til þess, og þeir peningar, sem komu inn daglega, hrukku tæplega til annars en greiða hráefni. Laun starfsfólks voru greidd af yfirdrætti í bankanum, og enginn afgangur var til að greiða skattskuldir. Ákærða veit ekki til þess, að formlegir stjórnarfundir hafi verið haldnir í fyrirtækinu, en þar sem um fjölskyldufyrirtæki var að ræða, voru margir óformlegir fundir haldnir til að ræða vandamál fyrirtækisins. Ákærða segir engan hafa tekið við framkvæmdastjórn fyrirtækisins, þegar hún lét af störfum, en hún frétti af gangi fyrirtækisins innan fjölskyldunnar, eftir að hún hætti störfum, en kom ekkert nærri stjórn þess. Ákærða segir, að þótt hún hafi verið framkvæmdastjóri, hafi allir í fjölskyldunni komið að rekstri fyrirtækisins með einhverjum hætti. Ákærða telur, að helmingur tekna hafi verið í peningum, en hinn hlutinn kortanótur. Ákærða segir eigendur fyrirtækisins hafa sjálfa orðið að leggja fram fé að einhverju leyti til að halda rekstrinum gangandi til viðbótar því lausafé, sem ákærða gerði áður grein fyrir.

Vitnið Jón Óskar Carlsson, Hraunbæ 128, Reykjavík, var bókhaldsráð-

gjafi Jarlsins sf. og kjörinn endurskoðandi þess. Vitnið segir ekki ólíklegt, að það hafi orðað það við ákærðu Dagnýju, þegar Jarlinum var breytt í hlutafélag, að hún yrði stjórnarformaður, en vitnið man þetta samt ekki glögglega. Þá man vitnið ekki, hvort ákærða Dagný spurði það, í hverju það fælist að vera stjórnarformaður, og getur ekki fullyrt, hvers vegna ákærða Dagný varð stjórnarformaður.

Vitnið Ragnar Tómasson, Rauðhömrum 12 hér í Reykjavík, eiginmaður ákærðu Dagnýjar, óskar ekki eftir að nýta undanþágurétt sinn frá vitnisburði. Vitnið kveðst hafa starfað að öllum þeim lögfræðigerningum, sem á reyndi hjá Jarlinum sf. og hf. og Faxafeni hf. Þá sá vitnið um kostnaðarútreikninga á veitingum í sambandi við verðlagningu í matseðli. Eitt af þeim verkefnum, sem vitnið gekk oftast í fyrir fyrirtækin, var að semja við lánardrottna þeirra. Vitnið kveðst hafa fylgst með daglegum rekstri fyrirtækjanna á þann veg, sem hægt sé, án þess að hafa á hendi dagleg skyldustörf hjá þeim. Vitnið segir, að um hafi verið að ræða fjölskyldufyrirtæki, og því hafi oft verið rätt um málefni þess innan fjölskyldunnar, án þess að formlegir stjórnarfundir væru haldnir. Vitnið vissi, að lausafé, sem kom inn, fór til frjálsrar ráðstöfunar, en kortaseðlar fóru inn á hlaupareikning fyrirtækisins í Búnaðarbankanum til lækkunar á yfirdrætti. Vitnið vissi, að eiginkona þess var stjórnarformaður, en tók ekki ákvörðun í því efni. Var það sameiginleg stefna allrar fjölskyldunnar að leggja allt í sölurnar til að halda fyrirtækinu gangandi, og stóð vitnið í þeirri trú, að það myndi takast. Af þessum ástæðum hefur fjölskyldan öll rúið sig inn að skyrtunni til að geta náð þessu takmarki og misst allar eigur sínar. Af þessum sökum var því frestað að stöðva starfsemina í þeirri vissu, að við sölu á fasteigninni Faxafeni 9 væri fyrirtækið komið fyrir horn. Vitnið segir, að komið hafi í ljós síðar, að ein af ástæðum sölutregðunnar hafi verið ótti hugsanlegra kaupenda við yfirtöku lána og annarra veðbanda, en framan af hefði söluandvirði Faxafensins nægt til að greiða skuldirnar að mestu og rétta reksturinn við. Vitnið segir um framkvæmdastjórn Faxafens frá 1. janúar 1995, að það líti á mánuðina eftir það sem erfiðasta og ómerkilegasta tímabil ævi sinnar vegna þess, að vitninu fannst ákærða Dagný hafa verið skilin ein eftir með ábyrgð og störf, sem hún hafi engan veginn getað lokið. Þá hafi hún hvorki verið beðin um það né hún tekið það að sér. Segir vitnið, að raunverulega hafi orðið þarna um tómarúm að ræða í rekstrinum. Vitnið kveður afskiptum sínum af fyrirtækinu ekki lokið, og sjái það ekki fram á, að þeim ljúki næsta áratuginn vegna ábyrgða, sem vitnið er í og er fyrirsjáanlega að lenda í.

Vitnið Ólöf Magnúsdóttir, Aðallandi 18 í Reykjavík, bankaútibússtjóri í Búnaðarbanka Íslands, Kringluútibúi í Reykjavík, hefur staðfest, að Faxa-

fen hafi verið í viðskiptum hjá bankanum, og einnig staðfest framburð ákærðu og vitnisins Ragnars um fjárhagserfiðleika þess. Vitnið man ekki nákvæmlega, hvenær viðskiptum við Faxafen hf. lauk endanlega, en árið 1994 hafi það haft mest samband við ákærðu X, en einnig við ákærðu Dagnýju og eiginmann hennar. Þegar komið var fram á árið 1995, voru það ákærða Dagný og eiginmaður hennar, sem höfðu samband við bankann vegna viðskiptanna. Vitninu finnst, að ef einhverrar sérstakrar fyrirgreiðslu var óskað, t. d. vegna skattauppgjörs og launagreiðslna, hafi það verið eiginmaður Dagnýjar, sem hafði samband við bankann. Ekkert breyttist í viðskiptunum við bankann af hálfu fyrirtækisins árið 1995 annað en það, að afskiptum ákærðu X var lokið.

Með framburði ákærðu og öðru því, sem fram er komið í málinu, er sannað, að fyrirtækið Faxafen hf. stóð ekki skil á þeim greiðslum, sem gerð er grein fyrir í ákæru og ákærðu vefengja ekki tölulega. Þá hefur ákærða X viðurkennt ábyrgð sína og þar með sök á vanskilunum fram til ársloka 1994. Ákærða Dagný telur sig hins vegar saklausa og ábyrgðarlausa á vanskilunum að öllu leyti, enda þótt hún viðurkenni að hafa verið stjórnarformaður fyrirtækisins og að hafa starfað þar allan tímann, m. a. við gerð virðisaukaskattskýrslna. Þá er ljós leitt, að um var að ræða fjölskyldufyrirtæki og ákærðu báðum ljós fjárhagsvandráði þess. Þegar þetta er virt, ber að hafna því, að ákærða Dagný hafi ekki borið ábyrgð í rekstri fyrirtækisins, en það gerði hún bæði sem stjórnarformaður og starfsmaður, vitandi um öll fjárhagsvandráði fyrirtækisins. Verða ákærðu því báðar sakfelldar fyrir það, sem þeim er gefið að sök í ákæru og þar er rétt fært til refsíákvæða.

Samkvæmt sakavottorðum ákærðu gengust þær með viðurlagaákvörðun 26. júlí 1995 undir að greiða hvor um sig 675.000 krónur í sekt fyrir brot á 1. mgr. 30. gr. laga nr. 45/1987, sbr. lög nr. 42/1995. Öðrum refsingum hafa ákærðu ekki sætt, svo að kunnugt sé.

Brot ákærðu eru framin að hluta, á meðan í gildi voru upphafleg refsíákvæði laga nr. 45/1987 og laga nr. 50/1988, en þeim var breytt með 2. gr. og 3. gr. laga nr. 42 frá 6. mars 1995 og viðurlög þyngd og lágmarksrefsing ákveðin eigi lægri en tvöföld sú fjárhæð, sem ekki voru staðin skil á. Nýju lögin voru birt í Stjórnartíðindum 9. mars 1995 og tóku þegar gildi.

Við ákvörðun refsinga ákærðu verður höfð hliðsjón af framangreindum viðurlagaákvörðunum, þar sem brot ákærðu í máli þessu eru öll framin, áður en þær voru gerðar, sbr. 78. gr. almennra hegningarlaga. Þá verður við ákvörðun refsinga ákærðu höfð hliðsjón af því, að brot þeirra beggja og þó einkum ákærðu Dagnýjar eru stórfelld. Vanskilin á virðisaukaskatti ársins 1994 falla undir eldri refsíákvæðin, og öll vanskil skattsins árið 1995 falla

undir nýrri refsíákvæðin, en samkvæmt 2. mgr. 24. gr. laga um virðisauka-skatt nr. 50/1988 skyldi skila skattinum fyrir janúar og febrúar 1995 eigi síð-
 ar en 5. apríl 1995, en þá höfðu hin nýrri refsíákvæði tekið gildi, eins og
 fram er komið. Um vanskil opinberu gjaldanna gilda eldri ákvæðin nema
 um vanskil fyrir mánuðina mars-júní 1995, en afdreginni staðgreiðslu opin-
 berra gjalda í hverjum mánuði ber samkvæmt 3. mgr. 20. gr. laga nr. 45/1987
 um staðgreiðslu opinberra gjalda að skila 1. dag næsta mánaðar, og er ein-
 dagi fjórtán dögum síðar. Samkvæmt þessu bar að skila gjöldunum fyrir
 mars 1995 1. apríl 1995, en þá höfðu nýrri refsíákvæðin tekið gildi. Þar sem
 lágmarkssektarrefsing er lögbundin í lögum nr. 42/1995 og um sérrefsilög er
 að ræða, telur dómurinn ekki heimilt að beita ákvæði 1. mgr. 51. gr. al-
 mennta hegningarlaga við refsíákvæðanir í málinu vegna þeirra tilvika,
 sem þau lög ná til. Þá eru engin skilyrði samkvæmt 74. gr. almennta heg-
 ningarlaga til að fara niður úr lágmarki refsingar.

Refsing ákærðu Dagnýjar þykir hæfilega ákveðin varðhald í tvo mánuði
 og 10.000.000 króna í sekt til ríkissjóðs, sem greiðist innan fjögurra vikna
 frá uppkvaðningu dómsins að telja, en ella sæti ákærða varðhaldi í tólf
 mánuði í stað sektarinnar.

Refsing ákærðu X þykir hæfilega ákveðin varðhald í 30 daga og 500.000
 krónur í sekt til ríkissjóðs, sem greiðist innan fjögurra vikna frá uppkvaðn-
 ingu dómsins að telja, en ella sæti ákærða varðhaldi í tvo mánuði í stað
 sektarinnar.

Þar sem ákærðu hafa ekki áður sætt refsivistardómum, þykir mega
 ákveða, að fresta skuli fullnustu varðhaldsrefsinga þeirra, og niður skuli
 þær falla að tveimur árum liðnum frá uppkvaðningu dómsins að telja, haldi
 ákærðu hvor um sig almennt skilorð 57. gr. almennta hegningarlaga, sbr. 4.
 gr. laga nr. 22/1955.

Loks ber að dæma ákærðu samkvæmt 165. gr. laga nr. 19/1991 um með-
 ferð opinberra mála til þess að greiða allan sakarkostnað. Skal ákærða
 Dagný greiða skipuðum verjanda sínum, Jóni Magnússyni hæstaréttarlög-
 manni, 150.000 krónur í málsvarnarlaun, en annan sakarkostnað greiði
 ákærða Dagný að 3/4 hlutum, en ákærða X að 1/4 hluta, þar með taldar
 150.000 krónur í saksóknarlaun til ríkissjóðs. Verjandi ákærðu X, Rúnar S.
 Gíslason hdl., hefur fallið frá kröfu um málsvarnarlaun sér til handa.

Guðjón Magnússon, fulltrúi ríkissaksóknara, flutti málið af hálfu ákæru-
 valdsins.

D ó m s o r ð:

Ákærða Dagný Gísladóttir sæti varðhaldi í 2 mánuði.

Ákærða X sæti varðhaldi í 30 daga.

Fresta skal fullnustu varðhaldsrefsinganna, og niður skulu þær falla að 2 árum liðnum frá uppkvaðningu dómsins að telja, haldi ákærðu hvor um sig almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga.

Ákærða Dagný greiði 10.000.000 króna í sekt til ríkissjóðs innan 4 vikna frá uppkvaðningu dómsins að telja, en sæti ella varðhaldi í 12 mánuði í stað sektarinnar.

Ákærða X greiði 500.000 krónur í sekt til ríkissjóðs innan 4 vikna frá uppkvaðningu dómsins að telja, en sæti ella varðhaldi í 2 mánuði í stað sektarinnar.

Ákærða Dagný greiði skipuðum verjanda sínum, Jóni Magnússyni hæstaréttarlögmanni, 150.000 krónur í málsvarnarlaun, en annan sakarkostnað greiði ákærða Dagný að 3/4 hlutum, en ákærða X að 1/4 hluta, þar með taldar 150.000 krónur í saksóknarlaun til ríkissjóðs.
